

Foltești - Cernavoda II.

O cultură de origine răsăriteană?

Marin Dinu

Când vorbim de originea și evoluția unei culturi avem în vedere, de fapt, geneza și evoluția unor comunități ale căror elemente de creație materială și viață spirituală le definesc ca atare, indicând, totodată, locul de origine, filiația, aria de răspândire și legăturile cu triburile vecine, inclusiv eventualele lor direcții de deplasare.

Când este vorba însă de un complex cultural, această problemă capătă un aspect deosebit, mult mai larg, deoarece noțiunea de complex cultural, - după opinia noastră -, presupune coexistența și mai ales interferența și chiar conviețuirea în anumite zone și perioade, a două sau mai multe grupuri etno-culturale, a căror origine este deosebită atât teritorial cât și cultural-evolutiv.

Am dat aceste definiții deoarece Foltești-Cernavoda II, o cultură unitară după opinia noastră, face parte dintr-un complex etno-cultural mai mare pe care l-am numit, cu 20 de ani în urmă, Horodiștea-Erbiceni în nordul și centrul Moldovei și Foltești-Cernavoda II, în sudul acestei provincii istorice, vestul Dobrogei și jumătatea răsăriteană a Munteniei¹. Multă vreme însă Horodiștea și Foltești au figurat ca eponime a uneia și aceleiași culturi denumită Horodiștea-Foltești, deci o cultură unitară și din păcate unii dintre cercetători folosesc și astăzi cu același sens cele două eponime.

Relativ la originea descoperirilor de tip Horodiștea și Foltești, trebuie să spunem că această problemă a constituit o preocupare constantă la toți cercetătorii români care s-au ocupat cu studiul acestui complex cultural. Chiar dacă problema originii n-a fost vizată întotdeauna în studiile lor, acești cercetători au legat descoperirile de tip Horodiștea și Foltești, aproape fără excepție, de grupul Gorodsk-Usatovo de pe teritoriul Ucrainei de vest².

1 M. Dinu, **Complexul cultural Horodiștea - Foltești** (rezumat teză doctorat), Iași, 1978, p.17 și urm.; idem, **Afinități între culturile Horodiștea - Erbiceni, Foltești - Cernavoda II și Coțofeni. Contribuții la problema etnogenezei tracilor nordici**, în *AȘt/IIIst*, XXVI, s III-a, 1980, p. 3-8.

2 Hortensia Dumitrescu, **La station préhistorique de Horodiștea sur le Pruth**, în *Dacia*, IX-X, 1940-1944, p.141 și urm; M. Petrescu - Dâmbovița și colab., **Raport asupra săpăturilor arheologice din județele Covurlui și Tutova**, în *SCIV*, I, 1, 1950, p. 63-64; M. Petrescu-Dâmbovița, **Dată noi asupra înmormântărilor cu ocră în Moldova**, în *SCIV*, I, 2, 1950, p. 194; idem, **Cetățuia de la Stoicani**, în *Materiale*, I, 1953, p. 112 și urm.; idem, **Cimitirul Hallstatian de la Stoicani**, în *Materiale*, I, 1953, p. 162

Referindu-se la descoperirile de la Foltești-Ruptura, I. Nestor considera aceste descoperiri „documente neîndoielnice aparținând culturii Usatovo” - „a cărei arie geografică s-a extins spre apus până în stepa Galațiului”³. Împărtășind aceeași idee, M. Petrescu-Dâmbovița atrăgea atenția, în anul următor (1951) și asupra ceramicii Gorodsk, „care este documentată în unele locuri din nordul Moldovei, la Horodiștea, pe malul drept al Prutului, probabil la Darabani, în Bazinul Nistrului și în alte locuri din această zonă”⁴. În felul acesta s-a încetățenit noțiunea de cultură Gorodsk-Usatovo, răspândită și pe teritoriul Moldovei cum au susținut Vladimir Dumitrescu⁵, R. Vulpe⁶, I. Nestor⁷, etc.

Ulterior, D. Berciu⁸ a introdus noțiunea de cultură Horodiștea-Foltești pentru teritoriul țării noastre corespunzătoare grupului Gorodsk-Usatovo din Ucraina de vest, denumire utilizată și astăzi, ce-i drept mai rar, de unii dintre cercetători, probabil și datorită faptului că unii dintre cercetătorii moldoveni și ucraineni, folosind noțiunea de aspecte locale n-au renunțat la unitatea etno-culturală a complexului Gorodsk-Usatovo⁹ reprezentând ca origine o etapă finală a culturii Tripolie și cu unele infiltrații străine.

În ceea ce ne privește, așa cum au demonstrat-o cercetările noastre de la Horodiștea-Erbiceni și Foltești precum și cele efectuate de Petre Roman la Cernavoda punctul b (tell Schuchhardt), cele două stațiuni eponime nu mai pot fi considerate o cultură unitară. Este vorba de fapt de două culturi sau mai exact, după opinia noastră, de două perioade din evoluția a două culturi cu origini

3 I. Nestor, **Probleme noi în legătură cu neoliticul din R.P.R.**, în *SCIV*, I, 2, 1950, p. 217

4 M. Petrescu-Dâmbovița, **Săpăturile arheologice de la Foltești** (raion Tg. Bujor, reg. Galați, în *SCIV*, II, 1, 1951, p. 260

5 Vl. Dumitrescu, **Hăbășești; monografie arheologică**, București, Ed. Academiei, 1954, p. 553 și urm.

6 R. Vulpe, **Problemele neoliticului carpato-niprovian în lumina săpăturilor de la Izvoare**, în *SCIV*, VII, 1-2, 1956. p. 86; idem, **Izvoare. Săpăturile din 1936-1948**, București, Ed. Academiei, 1957, p. 273 și urm.

7 I. Nestor, **Cu privire la periodizarea etapelor târzii ale neoliticului din R.P.R.**, în *SCIV*, X, 2, 1959, p. 255 și urm.

8 D. Berciu, **Constituirea și consolidarea comunei primitive. Ginta matriarhală. Epoca pietrei**, în *Istoria României*, I, București, Ed. Academiei, 1960, p. 76 și urm.; idem, **Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări**, București, 1961, p. 129 și urm.

9 V.G. Zbenovici, **Pro Kinjali usativskogo tipu**, în *Arheologhiia*, XX, 1966, p. 38-46; idem, **Keramica usativskogo tipu**, în *Arheologhiia*, XXI, 1968, p. 52-55; Idem, **Pam'iatki usativskogo tipu**, în *Arheologhiia Ukrainoi R.S.R.*, Kiev, 1971, p. 187; idem, **Chronology and Cultural Relations of the Usatovo Group in the USSR**, în *Symposium über die Erstaburg und Chronologie der Baden Kultur*, Bratislava, 1973, p. 513; idem, **Pozdnetripolskie plemena severnogo pricernomorja**, Kiev, 1974, p. 82 și urm.; V.A. Dergacev, **Pamjatniki pozdnego Tripol'ja**, Chișinău, 1980, p. 66 și urm.; V.A. Dergacev, I.V. Manzura, **Pogrebal'nye kompleksy pozdego Tripol'ja**, Chișinău, 1991, p. 5 și urm.

diferite: Horodiștea sau Horodiștea-Erbiceni la nord, în zona de silvo-stepă din centrul și nordul Moldovei și Foltești-Cernavoda II la sud, în zona stepei ponto-dunărene, probabil și balcanice¹⁰.

În legătură cu originea descoperirilor de tip Foltești-Cernavoda II, care face obiectul comunicării de față, datele, mai puțin concludente în trecut, n-au permis o analiză pertinentă decât din 1973-1974 încoace, după reluarea săpăturilor în așezările de la Foltești¹¹ și Stoicani¹² și publicarea integrală a materialelor de la Cernavoda-tell¹³.

În lucrările mai vechi, când încă nu se cunoștea cultura Cernavoda, descoperirile de tip Foltești erau considerate, în parte „o evoluție a ceramicii eneolitice de tip Gumelnița”¹⁴ sau drept „o expansiune spre vest a triburilor de stepă de tip Usatovo”¹⁵, opinie care, așa cum am arătat mai sus, a dominat și continuă în unele din lucrări și în prezent.

Din 1960 când D. Berciu a încercat o primă periodizare a culturii Foltești, numai așa-zisa fază Foltești I, pe care o considera legată organic de Horodiștea, era orientată ca origine spre est, în legătură cu grupul Gorodsk-Usatovo¹⁶.

Relativ la așa zisul orizont Foltești II, care a fost pus în legătură cu Cernavoda II, se considera că „pe de-o parte se leagă genetic de ultima etapă Tripolie-Cucuteni, respectiv Horodiștea-Foltești I”¹⁷, iar pe de altă parte de marea arie est-balcano-geeo-anatoliană, ca întreaga cultură Cernavoda”¹⁸. Era pentru prima dată când se făceau asemenea orientări spre sudul balcanic.

Despre identitatea și unitatea etno-culturală dintre descoperirile de tip Cernavoda II și Foltești s-a scris și s-a argumentat cu multiple date ilustrate¹⁹ chiar și de susținătorii tezei Foltești II-Cernavoda II²⁰.

10 M. Dinu, **Complexul cultural...**, 1978, p. 16 și urm.

11 M. Petrescu-Dâmbovița, M. Dinu, **Nouvelles foilles archeologiques à Foltești (dép. de Galați)**, în *Dacia*, N.S., XVIII, 1974, p. 19

12 M. Petrescu-Dâmbovița M. Dinu, **Noi cercetări arheologice la Stoicani (jud. Galați)**, în *SCIVA*, XXV, 1, 1974, p. 71 și urm.

13 D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, **Cultura Cernavoda II. Așezarea din sectorul B de la Cernavoda**, în *SCIV*, XXIV, 3, 1973, p. 391 și urm.

14 M. Petrescu-Dâmbovița, **Date noi...**, p. 120

15 I. Nestor, **Probleme noi...**, 1950, p. 217; M. Petrescu-Dâmbovița și colab., **Săpăturile arheologice...** 1951, p. 257

16 D. Berciu, **Constituirea și consolidarea...**, p.76-77; idem, **Contribuții...**, p.138 și urm.

17 **Ibidem**, 1961, p. 139 și urm.

18 Idem, **Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre**, București, 1966, p. 151

19 M. Petrescu-Dâmbovița, M. Dinu, **Nouvelles fouilles...**, p. 19 și urm.

20 D. Berciu, **Contribuții...**, p.147 și urm.; P. Roman, **Conceptul Foltești II și problema începuturilor epocii bronzului în Moldova**, în *Carpica*, II, p. 1969, p.17 și urm.; S. Morintz, P. Roman, **Aspekte des Ausgangs des öneolithikums und der übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau**, în *Dacia*, N.S., XII, p. 106 și urm.

Cu toate acestea în studiul din 1973, unde se publică integral descoperirile din așezarea Cernavoda b-tell, respectiv Cernavoda II, cu privire la originea ei se arată de către D. Berciu, Sebastian Morintz și P. Roman că „așezarea Cernavoda II reprezintă o individualitate, **străină** atât de produsele similare din așezările culturilor Cernavoda I și III de pe dealul Sofia“. În continuare se arată că „o bună parte a ceramicii Cernavoda II ne orientează spre descoperirile similare din Moldova“... care „își găsesc analogie și **ascendență**“ (adică rădăcini genetice, sublinierea noastră) „începând din nordul Moldovei de la Horodiștea și până în sudul acestei provincii, la Foltești“. Și în continuare autorii se întrebau retoric: „cum anume, în detaliu, s-a petrecut procesul de naștere al culturii Cernavoda II, este acum mai greu de spus. Este cert doar că fără un aport dinspre Moldova, nașterea culturii Cernavoda II, din Câmpia Munteniei, Dobrogea și chiar din Moldova, nu era posibilă“. ²¹Deci o cultură străină de produsele culturilor Gumelnița, Cernavoda I și III deși se află exact în aria acestora (!) dar cu orientare, **ascendențe** (!) și aporturi din Moldova, de la Horodiștea la Foltești, fără de care cultura Cernavoda II nu s-ar fi născut. Ca atare, deși realitatea arheologică nu arată, s-ar putea vorbi de o unitate etno-culturală Horodiștea-Cernavoda II, cu ascendențe genetice cel puțin în fazele târzii ale culturii Cucuteni, Cucuteni B și Horodiștea.

Desigur, fără a contesta contemporaneitatea și unele legături, chiar coabitări între comunitățile de tip Horodiștea și Foltești-Cernavoda II, așa cum au demonstrat-o în special cercetările de la Erbiceni, nu putem împărtăși nici această opinie și cu atât mai puțin pe aceea referitoare la originea răsăriteană a culturii Foltești-Cernavoda II.

Pentru a delimita unitatea culturală Foltești-Cernavoda II, aria de răspândire și mai ales originea ponto-dunăreană și balcanică a acestei culturi m-am oprit asupra unor elemente care mi s-au părut definitorii:

1. Elementul cel mai caracteristic, definitoriu după părerea noastră, îl reprezintă plastica antropomorfă, element de suprastructură, mult mai conservator chiar și în modelarea idolilor.

Pentru cultura Foltești-Cernavoda II sunt caracteristice statuetele din categoria nepictată, din pastă grosieră, de tipul în poziție șezândă și cu baza piramidală, bine documentate în așezările de la Foltești (fig. 1/3-4), Stoicani (fig. 1/5), Vișina-Calud (fig. 1/9) și Erbiceni-Iași (fig. 1/2, 6-8), inclusiv în așezarea Cernavoda b-tell=Cernavoda II²². Acest tip de idol nu are ascendențe în

21 D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, **Cultura Cernavoda II...**, 1973, p. 397-398

22 *Ibidem*, p. 388, pl. 12, 1-2

descoperirile de acest fel de tip Horodiștea-Gorodsk care sunt de factură cucuteniană, ca formă, pastă și ornament, ci **tocmai** în așezările Cernavoda I de la Cernavoda-dealul Sofia²³ și Râmnicelu=Cernavoda Ic (fig. 1/1, **inedit, în colecția muzeului din Brăila**). Acest tip de statueta se întâlnește și în descoperirile de tip Usatovo de la Usatovo, zona de periferie estică a culturii Cernavoda, anterioare culturii Foltești-Cernavoda II și contemporane cu Cernavoda I²⁴.

2. Al doilea element caracteristic-definitoriu îl constituie ceramica. Străchinile și castroanele cu marginea lată și evazată, atât de caracteristice în așezarea de la Cernavoda b-tell²⁵ prezente la Foltești (fig. 2/3-5) și mai puțin la Erbiceni, nu au ascendențe în așezarea de la Horodiștea și nici în cele de tip Gorodsk sau Usatovo. Aici la Usatovo, puținele străchini din pastă cenușie, cu marginea înaltă și cu umăr (bitronconice ca formă) sunt considerate, de V.G. Zbenovici, de proveniență dunăreană și nicidecum tripoliană²⁶.

Cât privește amforele cu gât înalt, cilindric, decorate cu brăuri în relief crestate sau cu înțepături fine laterale, caracteristice în așezările de la Foltești, Stoicani și Erbiceni-Dealul Sărăturilor, sunt prezente și în Cernavoda II²⁷. Ele nu au ascendențe la Horodiștea unde s-au descoperit doar **două fragmente**, ambele din amfore din orizontul mai nou-Horodiștea II. La Erbiceni, în ambele nivele de locuire, decorul cu brăuri în relief pe amfore, ca la Foltești și Cernavoda II, este caracteristic (fig. 2/7-9), în timp ce în aria tripoliană a culturii Cucuteni-Tripolie lipsește cu desăvârșire. În schimb acest decor, ca și alte ornamente tipice în descoperirile Foltești-Cernavoda II, apare frecvent în straturile cele mai vechi (XIII-XII) din așezarea de la Ezero din sudul Balcanilor²⁸ în așezările de la Mihalici, Ezerovo și în multe altele din Bulgaria. (Gh. Gheorghiev, *după ce a văzut materialul ceramic de la Erbiceni spunea: „dacă scoți ceramica pictată, restul seamănă cu Mihalici și alte așezări din Bulgaria de tip Karanovo VII*). Nu știm în ce măsură acest decor este o creație a spațiului balcano-dunărean, așa cum pare să o demonstreze descoperirile de tip Ezero-Cernavoda II-Foltești, dar nici

23 S. Morintz, P. Roman, *op. cit.*, p. 48, fig. 1-3

24 G.T. Movșa, **Periodizația i Khronologhia severnogo na pismo tripilia**, în *Arheologhiia*, V, 1972, p. 20-21 - tabelul sinoptic

25 D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, *op. cit.*, p.379 - 382, pl. 5/3, 9, 12; 6/7,8, 11; 7/1-2; 8/2-4, 6, 8-10, 12-14

26 V.G. Zbenovici, **Keramika...**, p. 76

27 D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, *op. cit.*, pl. 5/7; 7/8 a; 9/6; 8-9

28 R. Katincearov, **Traits caracteristiques de la civilisation de l'âge du bronze ancien et moyen en Bulgarie**, în *AAC*, XV, 1975, p. 95, fig. 8/a, b, d, f, g, e, k; 11/g

într-un caz originea lui nu trebuie căutată în Moldova, așa cum s-a susținut²⁹ și cu atât mai puțin din aria răsăriteană.

Cât privește vasul de tip *askos* bine documentat la Foltești (fig. 3/3-4) și Erbiceni (fig. 3/1-2), precum și în așezările mai vechi de tip Sălcuța și Gumelnița, dar absent în așezările mai nordice și răsăritene de tip Cucuteni, Horodiștea-Gorodsk și chiar Usatovo; nici într-un caz el nu are o origine nordică sau răsăriteană - nord pontică.

Dacă la acestea mai adăugăm și locuința în formă de colibă sau bordei, ambele tipice pentru cultura Cernavoda I, dar care se continuă și în Foltești-Cernavoda II inclusiv caracterul carpato-dobrogean, ca rocă de origine a uneltelor de piatră din așezările și mai vechi de tip Cernavoda I - Râmnicelu, inclusiv Usatovo și Mayaki³⁰, rezultă cu prisosință caracterul local al culturii Foltești-Cernavoda II, cu puternice pătrunderi sudice balcano-egeene, deci un contra curent care s-a manifestat destul de puternic încă din perioada Cernavoda Ic-Râmnicelu. Cel anterior, de tip Srednii-Stog, prezent în Cernavoda I a și b, fusese deja asimilat.

Fără îndoială că prezența masivă a celor două elemente etno-culturale Horodiștea și Foltești în unele așezări de pe teritoriul Moldovei ca la Erbiceni-Dealul Sărăturilor și Dealul Mănăstirea, ca să ne limităm numai la acestea mai bine cercetate, ilustrate deopotrivă prin plastică și ceramică tipică celor două culturi, pune problema unei coabitări a etnosului celor două grupuri culturale, pe perioade relativ îndelungate. Cum se înțelegeau? Vorbeau ei o limbă comună și care era aceea? Putem vorbi de o limbă a tracilor în formare? Iată implicațiile istorice pe care le ridică aceste realități arheologice. Nu este pentru prima dată când ne punem aceste întrebări. Le-am formulat pentru prima dată într-un studiu din 1980 intitulat **Afinități între culturile Horodiștea-Erbiceni, Foltești-Cernavoda II și Coțofeni**³¹. Noile descoperiri par să întărească ipotezele noastre anterioare cu privire la vechimea tracilor în formare încă din perioada corespunzătoare culturilor tranziționale de la eneoliticul clasic la epoca bronzului timpuriu (fig. 4) în cadrul cărora fondul local cu unele influențe, mai ales sudice egeo-anatoliene, a constituit, după opinia noastră, factorul definitoriu în etnogeneza tracilor.

29 I. Nestor, Eugenia Zaharia, **Sur la période de transition de néolithique à l'âge du bronze dans l'aire des civilisations de Cucuteni et Gumelnița**, în *Dacia*. N.S., XII. 1968, p. 31 și urm.

30 V.G. Zbenovici, **Pro Kinjali...**, p. 4; F. V. Petruni, **K petrograficescom opredeleniui sostava i raihoov dobici mineralnogo s'ria rannczemledeliceskimi plemenami Jugo-Zapada**, S.S.S.R., K.S. XI, Moscova, 1967, p. 50 și urm.

31 N. Dinu, **Afinități între culturile...**, p. 8

Foltești - Cernavoda II.

Une civilisation d'origine estique?

Résumé

L'auteur analyse le problème de l'origine de la civilisation Foltești - Cernavoda II d'après les recherches récentes de Horodiștea sur le Pruth (dép. de Botoșani), Erbiceni (dép. de Iași) et Foltești - Stoicani (dép. de Galați). D'abord, selon la définition de notion d'un complexe culturel comme un phénomène de simultanéité temporelle, d'interférence et même de cohabitation dans certaines zones et dans un certain moment des plusieurs groupes ethno-culturels, on démontre que Horodiștea et Foltești ne représentent pas une civilisation unitaire, comme l'ou croyait, mais elles constituent les périodes finales des deux civilisation d'origines différentes: Horodiștea-Gorodsk en tant que période finale de la civilisation Cucuteni-Tripolie et Foltești - Cernavoda II, en tant que période finale de la civilisation Cernavoda I, bien documenté à l'est de la Valachie, l'ouest de la Dobroudja et le sud de la Moldavie.

On critique après les anciennes thèses qui considéraient les découvertes de tip Foltești une expansion vers l'ouest des éléments de type Oussatovo provenant des steppes nord-pontiques³². On critique aussi les thèses qui cherchaient les **ascendences** de la civilisation Foltești - Cernavoda II dans le cadre de la civilisation Horodiștea du nord de la Moldavie³³.

L'analyse minutieuse de terrain et dans les laboratoires des découvertes de type Foltești - Cernavoda II et de type Horodiștea, les deux bien illustrée dans l'agglomération d'Erbiceni de l'enéolithique final et de transition à l'époque du Bronze, a montré la concomitance temporelle et la cohabitation ici des deux éléments ethno-culturels, tres bien définis par la céramique et la plastique anthropomorphe, de tradition cucutenienne, dans les agglomérations de type Horodiștea et de tradition Cernavoda I-Râmnicelu, représentée par les idoles à base pyramidale (fig. 1/1-9; 2/1-2), par la céramique de couleur grise décorée avec des cordons fins en relief, entées (fig. 2/3-9) mais caractérisée aussi par de fortes pénétrations méridionales et **non de l'est**, bien illustrés par les vases de

32 I. Nestor, **Probleme noi...**, 217; idem , **Cu privire la periodizarea...**, p. 255; M. Petrescu-Dâmbovița, și colab., **Spăturile arheologice...**, p.260; Vl. Dumitrescu, **Hăbășești...**, p. 553 et suiv.; R. Vulpe, **Problemele neoliticului...**, p. 86; idem, **Izvoarele...**, 273 sqq

33 D.Berciu, S.Morintz, P. Roman, **op. cit.**, p. 397-398

---

type **askos** (fig. 3/1-4), étrangères comme origine à la civilisation Cucuteni-Tripolie. Il s'agit d'une civilisation locale, méridionale, avec des racines dans la civilisation Cernavoda I et Gumelnița mais aussi par des pénétrations sudiques, égéo-anatoliennes.

La cohabitation des deux éléments ethniques, Horodiștea et Foltești - Cernavoda II, dans les agglomérations de Sărăturilor et Mănăstirea d'Erbiceni, aussi que dans d'autres sites de même type de Moldavie, pose le problème de la compréhension linguistique. Il est très possible³⁴ qu'il y ait un processus de formation et d'individualisation du grand peuple des thraces dans cette époque et sur un territoire plus vaste (la Péninsule Balcanique, le centre et le sud-est de l'Europe), y compris les découvertes de type Coțofeni, Horodiștea-Erbiceni et évidemment Foltești - Cernavoda II (fig. 4) bien documentées sur la territoire de la Roumanie et dans les régions avoisinantes.

34 M. Dinu, **Afinități între culturile...**, p. 8

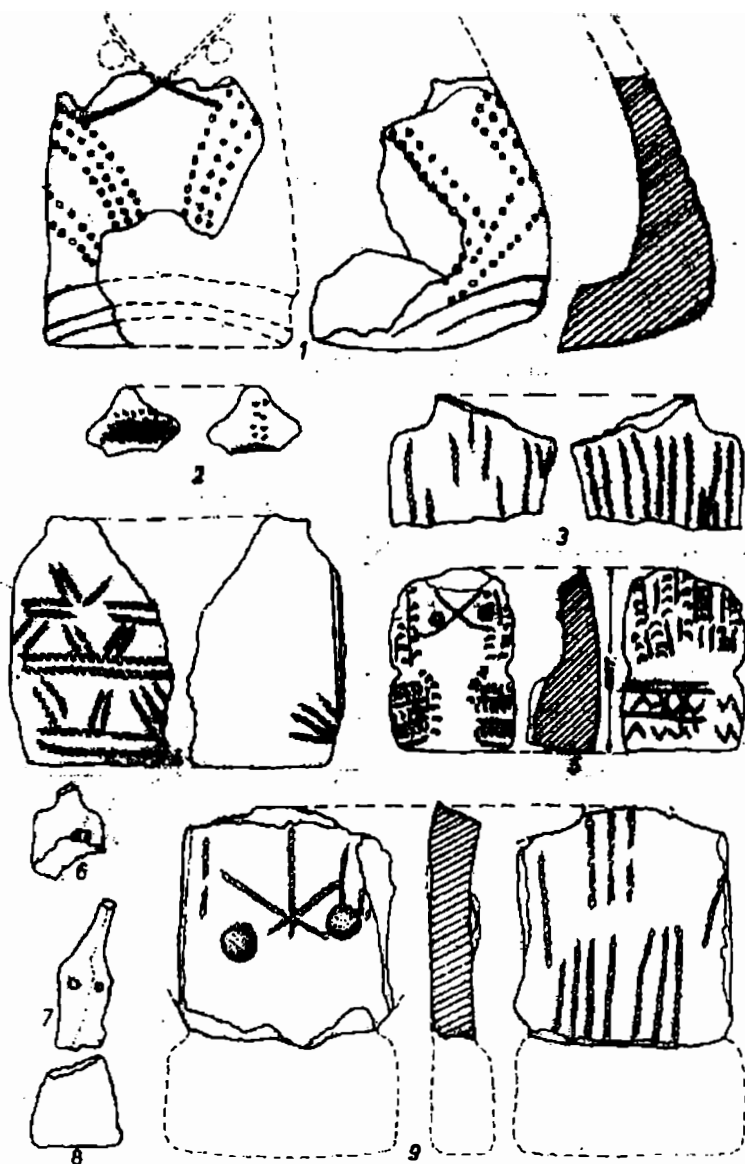

Fig. 1/1-9 **Plastică antropomorfă de tip Cernavoda - Foltești**. 1, din așezarea Cernavoda Ic de la Rimnicelu (jud. Băiila); 2, 6-8, din așezarea de la Erbiceni (Iași); 3-4, de la Foltești; 5, din așezarea de la Stoicani; 9, din așezarea Calud-Vișina (jud. Galați).

Fig. 1/1-9. **Plastique anthropomorphe de type Cernavoda - Foltești**: 1, de l'agglomération Cernavoda Ic de Rimnicelu (dép. de Băiila); 2, 6-8, de l'agglomération d'Erbiceni (dép. de Iași); 3-4, de Foltești; 5, de l'agglomération de Stoicani et 9, de l'agglomération de Calud-Vișina (dép. de Galați).

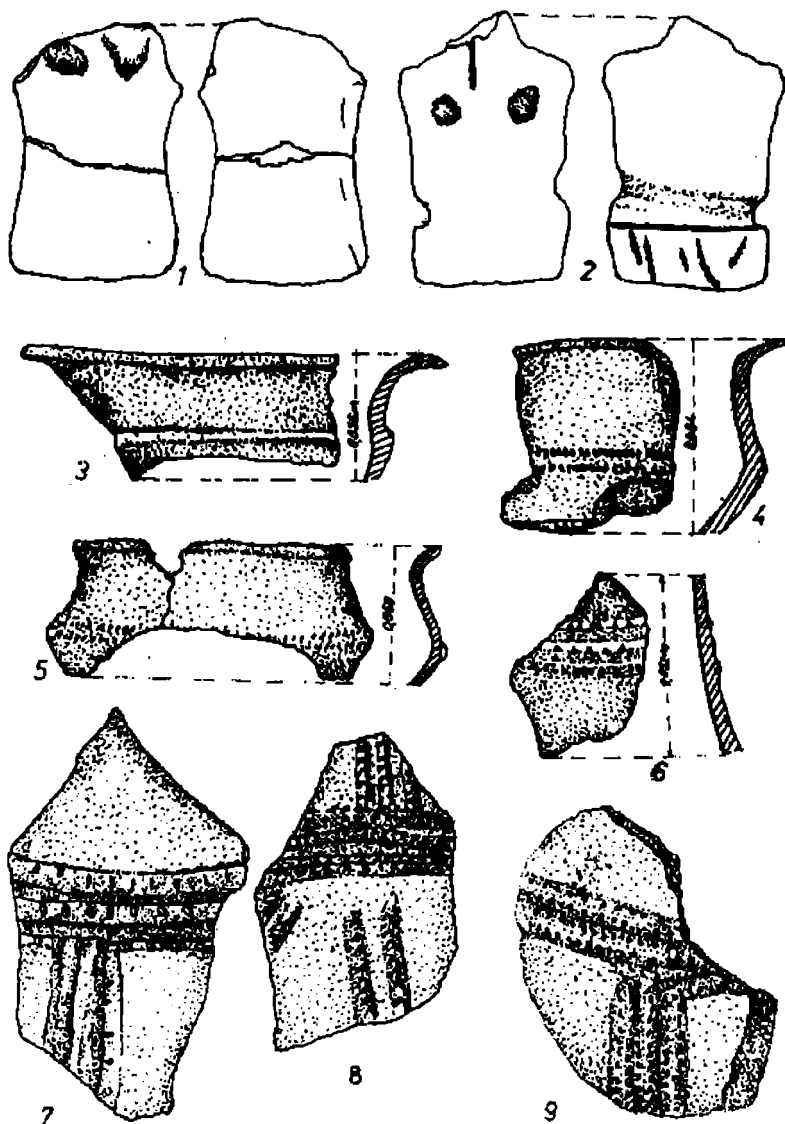

Fig. 2/1-9. Cernavoda II-Foltești. 1-2, plastică antropomorfă; 3-5, străchini castroane de la Foltești; 6-9, amfore din pastă cenușie fină, decorată cu brăuri în relief crestată; 6, din așezarea de la Foltești; 7-9, din așezarea de la Erbiceni. (1-6 după M. Petrescu - Dâmbovița și M. Dinu. *Noi cercetări...*; 7-9. săpături arheologice, M. Dinu).

Fig. 2/1-9 Cernavoda II Foltești: 1-2 plastique anthropomorphe; 3-5, cuellés et bolls de Foltești; 6-9, amphores en pâte grisâtre fine, décorées avec des cordons en reliefs éentaient; 6, de l'agglomération de Foltești; 7-9, de l'agglomération d'Erbiceni. (1-6, d'après M. Petrescu Dâmbovița et M. Dinu, *Noi cercetări...* : 7-9, fouilles archéologiques M. Dinu).

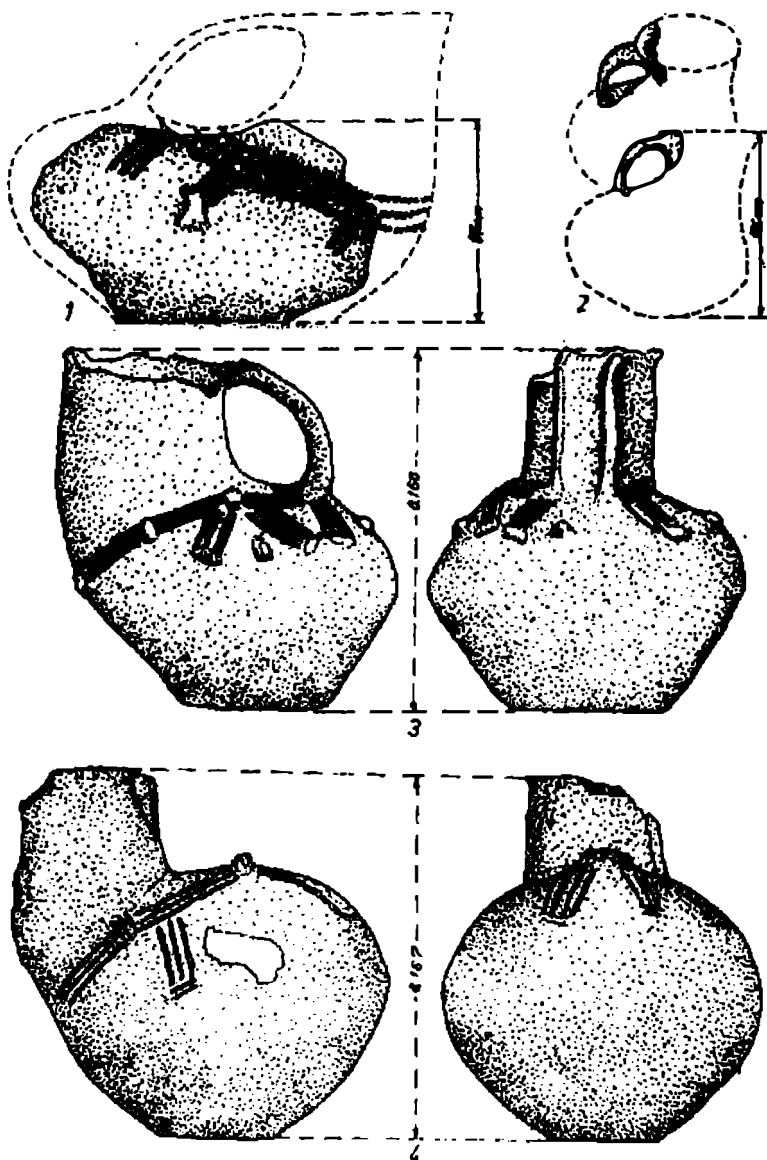

Fig. 3/14. Vase de tip askos; 1-2, Erbiceni, „Dealul Sărăturilor“. 1, din pastă cenușie fină, 2, din pastă cărămizie de factură cucuteniană. (1-2 după M. Dinu, **Afinități între culturile...**; 3-4, Foltești (după M. Petrescu - Dâmbovița, M. Dinu, **Noi cercetări...**).

Fig. 3/1-4. Vases de type askos; 1-2, d'Erbiceni „Dealul Sărăturilor“; 1, en pâte fine grisâtre; 2, en pâte brique de facture cucutenienne (d'après M. Dinu, **Afinități între culturile...**); 3-4, Foltești (d'après M. Petrescu-Dâmbovița et M. Dinu. **Noi cercetări...**).

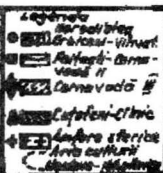

Fig. 4. Les civilisations de la période de transition d'Énéolithique à l'âge du bronze et leur aires de diffusion dans l'espace carpatoponto-danubien (d'après M. Dinu, **Afinități între culturile...**).